

Arany János
(1817-Nagyszalonta, mai Románia; 1882-Budapest)

Legnagyobb magyar balladaköltő, ballada „Shakespeare-je”.

Poeta doctus=tudós költő, életét önmaga művelésével tölti.

Idős szülők 10.gyermeke.

Segédtanító Kisújszálláson.

Felesége: Ercsey Julianna, gyermekeik: László és Julianna

Irodalmi pályafutása **Az elveszett alkotmány** című eposzával indul 1845-ben.

Hírnevet az 1846-ban megjelent elbeszélő költeménye, a **Toldi** hozta meg, melyet a Kisfaludy Társaság pályázatára írt (15arany helyett 20 arany lett a jutalma).

Toldi trilógia részei: Toldi, Toldi estéje, Toldi szerelme

Szerkezete:12 ének

Alapja Ilosvai Selymes Péter széphistóriája, I.Lajos király életét tanulmányozza benne.

Toldi

Toldi Miklós özvegy anyjával él Nagyszalontán. Miklós a béresekkel együtt dolgozik, nem érezteti velük, hogy ő nemesi származású, ám rejtett álma és vágya a seregben való harcolás. Testvére, György Budán él a király udvarában, számára a kulcsiny fontosabb mindennél. Magát családjától magasabbra tartja. Ezt érezteti akkor is, amikor hazalátogat Nagyszalontára, s mind anyjával, mint testvérével lekezelően bánik. A cselédség sürgésétforgását pedig természetesnek veszi. Szócsatába keveredik György Miklóssal, s a tettlegességet az anya előzi meg. AZ összezavart Miklóst György vitézei tovább piszkálják, s amikor sikerült kihozni a fiút a béketúréséből, akkor egy malomkővel véletlenül agyonütött egy vitézt. Önként menekült Miklós a nádasba, ahová Bence, a család hű szolgája követte. Ám Miklós nem tért haza az anyai hívó szóra. A nádasban két farkassal verekszik meg, majd az éj leple alatt mégis hazamegy elköszönni az anyjától. Buda felé indul, de nem tudja, hogy valósítsa meg álmát. Egy temetőben találkozik egy özvegygel, akitől megtudja, hogy Duna szigetében egy erős cseh minden bátor magyar legény életét kiontja. Szeretne kiállni ellene, de se pénze, se ruhája. Ráadásul a pesti emberek nem híresek az idegenekkel való bánásmódjukról, még akkor sem, ha az a fiú az életüket mentette meg a dühöngő bikától.

Bence ismét megtalálja hű gazdáját, s az anyai gondoskodásnak köszönhetően a cipóból száz arany kerül elő. Így minden adott egy bajvívásra. Eközben György ármánykodása sem ér cél a királynál, sőt a királyban felmerül a gyanú is. A bajvívás győztese az ismeretlen vitéz lett, aki nem más volt, mint Miklós. Végül György elnyeri büntetését a királytól, Miklós vágyát pedig teljesíti a király.

Versei:

A fülemile – Péter és Pál fülemülén való veszekedése, a két szomszéd nem tud megegyezni azon, hogy kié a legyen a fülemüle. Végül a bíró saját javára ítéli a madarat.

A tudós macskája – Hétköznapi élettel mit sem törődő alak, aki nem a tudománynak él, hanem a macskájának.

Családi kör – A versben a költő a természet és az emberek békéjét mutatja be.

Őszikék versciklus - 56 verset tartalmaz, ebből 9 ballada.

Pl. **Tengeri hántás** – Ballada, Dalos Eszti és Tuba Ferkó története. Esztit várandósan elhagyja Ferkó, miután visszatér, megtudja, hogy Eszti gyermekével meghalt. Ferkó beleőrül ebbe a tudatba, végül a falu tornyáról leugrik.

Tetemre hívás – Ballada, Bárczi Benő apja fia gyilkosát keresteti. Megjelenik Kund Abigél, a fia szeretője és a holttest vérezni kezd. Ebből megtudják, hogy ő a gyilkos. A lány végén megőrül.

Arany János balladái

A ballada a ballare (=táncolni) szóból ered. A ballada olyan versben megformált kisepikai alkotás, melynek témája tragikus, előadásmódja tömör, szaggatott.

Arany-féle romantikus ballada jellemzői:

- történetet mond el
- elbeszélés módja szaggatott, kihagyásos
- balladai homály
- a nagy konfliktusok
- érzelmek kifejezése.
- verses formájú.
- párbeszéd, monológok
- skót és székely népballadákra épülnek

Arany balladáit **csoportosíthatjuk** témájuk illetve szerkezetük szerint.

Témájuk szerint :

- Történelmi (A walesi bárdok; Szondi két apródja; V.László)
- Lélektani, bűn és bűnhődés motívumai (V.László; Ágnes asszony)
- Népi (Tengeri hántás; Vörös rébék)
- Modern nagyvárosi (Hídavatás)

Szerkezetük szerint:

- Egyszólamú egyenes vonalú – egy eseménysor időrendben (A walesi bárdok)
- Egyszólamú körkörös – egy eseménysor, de kezdet és vég u.a. (Ágnes asszony)
- Többszólamú egyenes vonalú – több kül.egyidőben zajló eseménysor (V.László)
- Többszólamú körkörös (Hídavatás)

A walesi bárdok (1856)

Edward király, angol király

Léptet fakó lován:

Hadd látom, úgymond, mennyit ér

A velszi tartomány.

Van-e ott folyó és földje jó?

Legelőin fű kövér?

Használt-e a megöntözés:

A pártos honfivér?

S a nép, az istenadta nép,

Ha oly boldog-e rajt'

Mint akarom, s mint a barom,

Melyet igába hajt?

Szerkezete egyszólamú, lineárisan előrehaladó. Témája történelmi, amikor Edward, angol király 1277-ben meghódította Wales tartományát, kivégeztetett 500 bárdot (népénekest), ugyanis azok nem dicsőítették őt énekükben. A ballada a megőrült király képével zárul, aki hallucinál, a halálba menők hangja kísérti, és elmenekül Londonba.

Örök kérdésként megmaradt, hogy szembe lehet-e szállni a zsarnoksággal, és hogy győzhet-e az erkölcsi fölény a fegyverek felett.

Szondi két apródja (1856)

Történelmi témájú, Drégely 1552-es török ostromát mutatja be. Az első két versszak a három helyszín bemutatása: a vár, a sír és a völgy. Ezután a két versszak után végig drámai párbeszéd hangzik a balladában. Páratlan strófák az apródok éneke, a párosak a török küldött beszédét tartalmazzák. Az apródok éneke bemutatja a dicsőséges múltat, Szondi dicsőséget. Aki a jelenről beszél, a jelenbeli "jókról" (a 16. versszakban a követ is áttér Szondi dicsőítésére, de fél Ali haragjától). Az apródok kitartását is példázza a költemény: nem az számít, ami volt, hanem az, hogy emlékezzünk a régi hősökre; az apródok viszik tovább a hősiességet. Sok török szót használt; időmértékes verselés.

A vers végén eltűnik mindkét korábbi szólam: a két fiú átka nem romantikus lovagias és még csak nem is romantikus keleties módon szólal meg. Hanem a bibliai átok hangján: „*Apadjon el a szem, mely célba vevé, / Száradjon el a kar, mely őt lefejezte; / Irgalmad, oh, Isten, ne légyen övé, / Ki miatt lőn ily kora veszte!*”

Kvíz:

<https://wordwall.net/hu/resource/390993/irodalom/arany-j%C3%A1nos-%C3%A9s-toldi>